

Vantandi byggitilfar

Bíðitið eftir tilfari og mangul upp á sama er nú vorðin ein veruligur fløskuhálsur í donsku handverksvinnuni. Ein kanning, sum danska handverkarafelagið hefur latið gjørt, sýnir, at í fyra út av fimm timbur- og snikkaðavirkjum eru trupulleikar við at fáa fatur á tilfari. Sum vit hava skilt tað her á blaðnum, er trupulleikin heldur ikki ókendur her á landi, men í stóran mun verður hetta uppvigað av støðuga manglinum upp á handverkarar

Útlendingar í fiski

Fiskiðnaðurin er tann vinnugreinin í Danmark, sum lutfalsliga hevur flestar útlendingar í arbeiði. Av teimum umleið 5.400, sum arbeiða í fiskiðnaðinum, eru næstan 500 av útlenskum uppruna, og tað er triggjar ferðir fleiri enn fyri tíggju árum síðani, skrivir Vinnuhúsið. Á Rahbekfisk í Fredericia sigur stjórin, at tað er ikki tilætlað, at tey hava so nógvar útlendingar í arbeiði, men at tey hava valt tey bestu, og tey hava so verið útlendingar.

Fólksins ogn – liberalisering og

VINNUSÍÐUKRONIKKIN

Tórbjørn Jacobsen

Í einum landi, sum frá natúrunnar hond er ríkað við tilfeingi, í okkara føri livandi tilfeingi, er sjálvsagt, at tað støðugt verður kjakað um, hvussu frægast verður farið um stovnsfæið og hvussu tókan úr stovninum verður samfelagi, vinnu og fólki til fremsta frama.

Øll kenna søguligu gongdina, frá tí at føroyska samfelagið flutti seg úr landbúnaðarsamfelagnum, við smávegis útróðri, til eitt meira og meira framkomið samfelag, sum fyri stóran part hevur staðið á inntøkunum frá fiskiskapi og fiskavirkning. Í næstan hundrað ár á teimum frælsu høvunum og síðani innanvert avmarkingarnar, sum vóru ásettar, táið lond til endans fluttu fiskimørkini út á 200 fjórðingar. Síðani hava vit í stóran mun liva av tilfeinginum á landgrunninum og á Føroya Banka og av fiskiveiði í fremmandum sjógvi, ið sum frá er liðið, at kalla øll, er íkominn eftir umbýtið við fremmand veiðirættindi í føroyskum sjógvi. Onkur søgulig rættindi í altjóða sjógvi tó undantikin.

Føroyingar høvdu ikki fyrireika seg til tað stóra umskiftið. Til avmarkingarnar. Flotin, sum nú mátti lívbjarga sær innanvert 200 fjórðinga mark, var ætlaður til heilt aðrar umstøður og hartil mundi veiðiorkan vera í størri lagi. Valið stóð ímillum at gera neyðugu strukturbroytingarnar, ella onki at gera, tvs. at gjalda seg burturúr ný íkomnu støðuni. Seinra loysnin varð vald. Og tað er ikki ov nógv sagt, at tað fossaði út í báðum borðum. Bæði úr fiskastovnunum og úr einum meira og meira sperdum landskassa.

Brakið í 92 er uppá seg ein hin

størsta búskaparliga tragedian í Evropan í nýggjari tíð. Eftir at milliardir – onkur segði góðar 13 milliardir – vóru brendar av og 7 túsund føroyingar av vantrivnaði og svongd leitaðu sær í fremmand lond at finna sær lívslunnindi, varð farið undir at finna aðrar skipanir - at loysa Ráfiskagrunnakonseptið av. Føroyar vóru settar undir fremmanda umsiting, og finnast skuldi ein farvegur burturúr tíðini við almennum veðhaldum, almennum lánum, rakstrarstudningum, kilostudningum, oljustudningum og øðrum skipanum, sum í alt ov drúgvu tíð høvdu hildið einum skeivum flota gangandi.

Eftir at ein tíð var fráliðin, og eftir fleiri vambakast, gjørdust menn til endans samdir um, at hin nú so kenda fiskidagaskipanin var rætta leiðin at ganga. Menn royndu at fáa flotan útaftur, skipini, sum fyri stóran part vóru snúraði ígjøgnum konkurskaruselluna, vóru latin monnum lagaliga og semja varð til endans um, at fiskiloyvini skuldu galda 10 ár fram. Rímiligar treytir. Teir, sum átóku sær at virka í vinnuni um tað mundið, sum stóðu við skivuna táið loyvinu vóru útflyggjaði, fingið óskerðan brúksrætt til tilfeingið, fólksins ogn, í eitt tíggju ára skeið. Við økisfriðingum og einum nógv skerdum dagatali hesi árin, er tað mangt sum bendir á, at skipanin í mangar mátar hevur virkað. Bæði búskaparliga og stovnsrøktarlaga. Í stórt mál hevur flotin havt tað gott hesi árin og tað hevur endurspeglað seg í samfelagnum.

Í eina tíð hevur verið kjakast um, eitt slag av endurmeting – evaluering - ber til at siga, hvørt ábøtur skuldu gerast í skipanini. Mong hava hildið, at hon var stirvnað, at hon var umsitin nakað av leið. Serliga, nú loyvinu, soleiðis sum tey í eina tíð hava verið handlað, eru farin at líkjast meira einum ognarrætti heldur enn einum brúksrætti. Mangt bendir tí á, at landstýrismenninir í fiskivinnumálum og teirra umsitarar hava knæsett eina siðvenju, sum hevur flutt ognarrættin frá fólkinum til teirra, sum í síni tíð fingi

fiskiloyvini frá tí almenna. Heldur hendan gongdin fram, og teir sum nú og í framtíðini ætla sær at gerast aktørar í føroyskari fiskiveiði, skulu gjalda risaupphæddir fyri loyvir, sum fólkið upprunaliga eigur, so legitimerar lógin eina feudalskipan, sum ongantíð var ætlað. Vit eru endað í einum fólkaræðisligum trupulleika. Hava fingið eitt demokratiskt undirskot, sum Gerhard Lognberg tók til í einum lesarabrævi: Fer at forða bragdarhuginum hjá mongum ungum alva. Heldur skipanin fram, sum nú er, er vandi eisini fyri, at vinnan ikki hórar undir skuldini, sum nú verður upptikin, ímeðan somu upphæddir vera slúsaðar úr vinnuni. Hetta tænar ongum endamáli, og kann í ringasta føri leggja trýst á politisku skipanina, um heilt stutta tíð, um at endurtaka konseptið frá miðskeiðis í sjeitiárunum fram til hitt stóra brakið í 92.

Flestu eru samd um, at eitthvørt má gerast fyri at finna inn á beint aftur. Fólkaflakururin hevur skotið upp at brandskatta sölurnar við upp til 80%’um. Hesum tekur Tjóðveldisflokkurin als ikki undir við. Hetta hevði ikki

gjørt tað lættari hjá ungum hugaðum fólki at komið sær upp í vinnuna. Prísurin á loyvunum hevði ikki lækkað, heldur hækkað, tí sjálvsagt selur seljarin fyri at fáa sum mest burturúr. Eitt annað er uppskotið, sum landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum er komin við, um at leggja tilfeingisrentu á fiskivinnuna. Hesum tekur Tjóðveldisflokkurin heldur ikki undir við, táið hetta kemur at kennast sum ein skattur, og bara kemur at gera raksturin hjá flotanum tað tyngri. At umsitingin skal áseta rentuna, er eisini ein vansi, táið trupult verður hjá uttanfyrirstandandi at rokna seg fram til, hvat eitt rímiligt gjald skal vera. Aðrir hava tala fyri einum marknaði, har øll rættindi, fiskidagar og kvotur, á heima, mið- og fjarleiðum verða seld, yvir eina skivu, sum hitt almenna skipar, vegna eigan, sum sambært lógini er Føroya fólk.

Sambært stevnumiðum Tjóðveldisflokksins er greitt, at vit stuðla hvørki brandskattning ella tilfeingisrentu. Hinvegin halda vit, at neyðugt er, at seta í verk eina sjálvsjavnandi skipan, har vinnan sjálf lagar seg og umsetir innanfyri greiðar almennar karmar og regluverk.

Veiðiloyvi og fiskidagar verða almenn brúksloyvi og umsetingin av hesum eigur at fara ígjøgnum eina tilfeingisbúð – ein gjøgnumskygdan fiskidaga- og kvotamarknað, harið øll kunna bjóða og sleppa framat eftir føstum treytum. Sama skipan eigur at galda fyri rættindini hjá føroyingum á mið- og fjarleiðum, sum í dag verða býtt út til ávís feløg eftir politiskum frymli. Hugsjónarliga stendur hesin politikkur í fyrstu grein í stevnu floksins - heilt frá byrjan: Ongin einstaklingur ella nøkur serstøk stætt eigur framihjærætt til vald landsins og ognir. Føroyingar allir eiga somu samfelagsrættindi og hava somu samfelagsskyldur.

Bulurin, ella hjarta, í uppskotinum sum Heidi Petersen og undirritaði lögdu fram á ting hin 4. august í ár (løgtingsmál no. 6/2006) er omanfyrinevnda tilfeingisbúð. Ein búð sum tær almennu Føroyar skipa. Eftir 10 árum er ætlanin at øll rættindi, til at taka úr tilfeingi føroyinga, tað verið seg í okkara egna sjóøki og í rættinum til tilfeingið, sum heimastýrismyndugleikarnir hava samrátt seg til í fremmandum sjógvi, skulu umsetast, handlast, ígjøgnum búðina. Hesi seinru